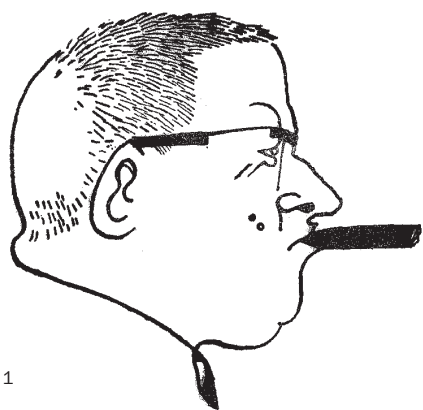

Architekt Vratislav Růžička a jeho nejen pražské realizace

Anna SCHRÁNILOVÁ; Matyáš KRACÍK

ANOTACE: Realizace architekta Vratislava Růžičky lze bez nadsázky potkat na území celého bývalého Československa. A to přesto, že ukončení studií a smrt tohoto své profesi mimořádně oddaného člověka dělilo sotva 35 let. Působení Vratislava Růžičky se pojí s dvěma významnými institucemi, Krajským projektovým ústavem Praha, jehož byl ve druhé polovině 60. a na začátku 70. let ředitelem,¹ a Akademií výtvarných umění, kde absolvoval u profesora Jaroslava Fragnera a zejména v závěru života působil jako pedagog. Článek si klade za cíl přiblížit profesní život architekta a nastínit široké spektrum jeho samostatných i společných realizací a návrhů, s podrobnějším představením jeho nejvýznamnějších pražských staveb. Architektonické dílo Vratislava Růžičky je opravdu rozsáhlé a různorodé, bližší informace jsou proto uváděny pouze u pražských staveb, ale i ty, o mimopražských nemluvě, by si v budoucnu zasloužily detailnější průzkum.

Úvod

Vratislav Růžička (1929–1990) pocházel z Vrčeně u Nepomuku (obr. 1). Jeho otec, ruský legionář, byl tesařem, později pracoval jako polír, následně byl zaměstnán ve státním statku.² Matka se starala o hospodářství. Vratislav byl třetí ze čtyř bratrů, kteří všichni vystudovali České vysoké učení technické (ČVUT) a uplatnili se ve stavebních profesích.³ Po ukončení měšťanské školy se Vratislav Růžička rok učil tesařem, následně studoval nejprve na průmyslové škole v Plzni a poté v Praze ve Zborovské ulici, kde absolvoval v roce 1948. Následně studoval architekturu na Fakultě architektury a pozemního stavitelství ČVUT v Praze (1948–1953) (obr. 2), studium dokončil v ateliéru urbanismu profesora Aloise Mikuškovice,⁴ a od roku 1952 na Mistrovské škole architektury Akademie výtvarných umění (AVU) u profesora Jaroslava Fragnera, kde absolvoval v roce 1955.⁵ Už při studiu, v letech 1948–1952, pracoval ve Stavoprojektu, v ateliéru Viléma Lorence,⁶ u kterého „se vyškčil co by budoucí výrazná individualita“⁷ a kde se podílel na projektech rekonstrukcí památkových objektů Telče, Litoměřic, Slavonic, Lán a Praž-

ského hradu. V letech 1955–1958 pracoval na AVU v ateliéru profesora Jaroslava Fragnera jako frekventant čestného studia, podílel se na projektech obnovy Karolina, Pražského hradu, Betlémské kaple, Planetária a na projektu kulturního domu v Ostravě.⁸ Profesní kariéra Vratislava Růžičky byla následně spojená se Stavoprojektem, Krajským projektovým ústavem Praha,⁹ ve kterém zanechal výraznou stopu.¹⁰ Už od vysokoškolských studií se v rámci TJ Slavia Vysoké školy věnoval závodně kanoistice, ve sportovním klubu působil i jako činovník v různých výborech a komisích (obr. 3).¹¹ V Praze žil Vratislav Růžička s rodinou přibližně od roku 1958 na Zbraslavi, kde bydlel v domku, který přestavěl (čp. 983, Pod Chaloupkami). Od roku 1973 až do smrti pak bydlel ve Štěšovicích, v krajním z řadových rodinných domů, které navrhl (čp. 1001, Sibeliova ul.).

■ Poznámky

1 Po Josefu Havlíčkovi, Jaroslavu Pokorném a Pavlu Barešovi. In: Otakar Nový, *KPÚ 25 architektonická bilance*, Praha 1973, nestr. – Petr Urlich – Petr Vorlík – Beryl Filsaková et al., *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*, Zdeněk Kuna, Praha 2006, s. 152. Podle Zdeňka Kuny byl Vratislav Růžička „dobrý architekt, ale trochu divoký na své lidi“.

2 Životopisy z let 1964–1966, soukromý archiv.

3 Nejstarší Bořislav byl statik, Evžen byl stavbyvedoucím u Vojenských staveb, nejmladší Jan se věnoval konstrukcím dopravních staveb.

4 Jaroslav Fragner, Katalog výstavy tvůrčí skupiny architektů V. Klimeš, V. Růžička, E. Růžičková, M. Vašek, *Architektonické soutěže a studie z let 1960–1963*. Kabinet architektury Praha 17. 9. – 11. 10. 1964, Praha 1964, s. 14.

5 Titul ak. arch. Ing.

6 V. Lorenc byl vedoucím R ateliéru Stavoprojektu, který

Obr. 1. Karikatura Vratislava Růžičky od Jaroslava Kándla. Převzato z: Nový (pozn. 6).

se v roce 1954 stal součástí nově vzniklého Státního ústavu pro rekonstrukci (později rekonstrukce) památkových měst a objektů (SÚRPMO). In: Otakar Nový, *Obrana architektury*, Praha 1968, nestr.

7 Nový (pozn. 1).

8 Viz pozn. 4 a žádost o účast v konkurzu na místo řádného profesora AVU v oboru architektonické tvorby se zaměřením na urbanismus, nedat., asi 1969, s. 2. Soukromý archiv.

9 Stavoprojekt vznikl v přímé souvislosti s událostmi okolo tzv. vítězného února dne 2. září 1948 (STAVOPROJEKT, ČSSZ n. p. – PA 100), kdy byl jmenován jeho ředitelem Jiří Voženílek. Stavoprojekt sdružil dobrovolně i nedobrovolně drtivou většinu všech architektů i projektantů v tehdejší Československu pod jednu střechu. Stavoprojekt tedy měl pod sebou celou řadu dílčích krajských projektových ústavů (KPÚ). Základní informace přehledně viz <https://cs.wikipedia.org/wiki/Stavoprojekt>, vyhledáno 28. 1. 2018. – Dále Otakar Nový, Čtvrtstoleté jubileum založení Stavoprojektu, *Architektura ČSR XXXII*, 1973, č. 3, s. 483–490. – K dobové atmosféře, teorii projektování a tendencím viz Rostislav Švácha, Podhoubí industrializace: kolektivní projektování a potlačení subjektu, in: Lucie Skřivánková, Rostislav Švácha – Eva Novotná – Martina Koukalová (edd.), *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945–1989*, Praha 2017, s. 50–59.

10 Jako zaměstnanec Stavoprojektu veden v letech 1948–1952, poté 1952–1958 Akademie výtvarných umění v Praze, 1958–1959 Institut vývoje a projekce, od roku 1959 Krajský projektový ústav, od 15. 12. 1969 do 31. 12. 1975 AVU, odborný asistent katedry architektury (vedlejší pracovní poměr), od 1. 7. 1982 do 31. 12. 1989 AVU, docent katedry architektury (hlavní pracovní poměr). Zdroj AVU, personální oddělení.

11 Viz pozn. 2.

2

Obr. 2. Výkaz studií Vratislava Růžického. Čestné vysoké učení technické, vysoká škola architektury a pozemního stavitelství, 1948. Soukromý archiv.

Obr. 3. Fotografie ze zájezdu do Bulharska, Vratislav Růžicka první zleva, druhá zleva Eva Růžicková, asi 1957. Soukromý archiv.

V Krajském projektovém ústavu Praha (KPÚ Praha) lze jako vrcholné tvůrčí období Vratislava Růžického označit druhou polovinu 60. až první polovinu 70. let. Od roku 1959 do roku 1979¹² působil v rámci KPÚ Praha jako hlavní architekt slovenského Žiaru nad Hronom, kam se vracel po zbytek života. V roce 1965 byl jmenován hlavním architektem urbanistického ateliéru řídícího koncepci výstavby Středočeského kraje,¹³ 1. 1. 1967 se stal ředitelem.¹⁴ Funkce mu ovšem, jak by se mohlo zdát, nebránila v působení coby hlavního architekta ateliéru KPÚ Praha ani v práci na nemalých realizacích a soutěžních návrzích, hlavně v týmu s Vlastiborem Klimešem, Milanem Vaškem a manželkou Evou Růžickovou,¹⁵ která se často podílela na návrzích pro veřejné soutěže přes architektonickou službu Českého fondu výtvarných umění (ČFVU). Tvůrčímu kolektivu je dále v textu věnována samostatná podkapitola. Později spolupracoval Vratislav Růžicka v rámci KPÚ Praha s architektem Borisem Rákosníkem.

V letech 1965–1967 také kromě funkcí v rámci KPÚ Praha působil Vratislav Růžicka jako mimořádný aspirant na AVU u Jaroslava Fragnera, v letech 1969–1975 působil na AVU jako odborný asistent katedry architektury (na vedlejší pracovní poměr) a v letech 1982–1989 byl na AVU docentem¹⁶ (v hlavním pracovním poměru),¹⁷ asistentkou mu byla architektka Iva Knappová.¹⁸

3

Jak se Vratislavu Růžickovi v době jeho největší profesní slávy dařilo skloubit funkci ředitele velkého projekčního ústavu a tvůrčího architekta, potažmo učitele? Podle vzpomínek Ivy Knappové se běžnou pracovní dobu věnoval vedení KPÚ Praha, později odpoledne se zůstávalo v ateliéru, nejdříve v sídle KPÚ Praha v dnešní budově Zemědělského muzea, později (po roce 1973) ve vlastním rodinném domě ve Střešovicích, a kreslilo. Podle vzpomínek dcery Šárky Rubkové „tatínek pořád pracoval“. Kromě toho ve volném čase, zřejmě mu tedy nějaký zbyl, kreslil, hlavně pastely.

Přibližně od poloviny 70. let 20. století nebyl zdravotní stav Vratislava Růžického dobrý, byl často hospitalizován a ruku v ruce s tímto faktem šlo ustupování z pracovních pozic. Nakonec mu v 80. letech zůstalo působení na AVU a spolupráce s výtvarníky v rámci realizací pomníků a soch v nejrůznějších koutech republiky, a to až do odchodu do důchodu na vlastní žádost ke konci roku 1989.¹⁹ Vratislav Růžicka zemřel na začátku roku 1990 v důsledku infarktu, posledního z mnoha.

Tvůrčí kolektiv Vlastibor Klimeš – Vratislav Růžicka – Eva Růžicková – Milan Vašek

Řada realizací, soutěžních a dalších návrhů z 60. a 70. let byla společným dílem tvůrčího kolektivu ve složení Vlastibor Klimeš, Vratislav Růžicka, Eva Růžicková a Milan Vašek. „Výšli z odlišné odborné přípravy v odlišných podmínkách výuky, aby pak všichni nikoliv v téže době, studovali architekturu na Akademii výtvarných umění v Praze.“²⁰ Spojovala je tedy osobnost Jaroslava Fragnera, jehož ateliérem na AVU prošli. Architekti Klimeš, Růžicka a Vašek se sešli v KPÚ Praha, v němž opakovaně pracovali na společných úkolech a vnitroustavních soutěžích. Při pracích pro veřejné soutěže, tedy nad rámec práce v KPÚ Praha, je doplňovala manželka Vratislava Růžického, Eva Růžicková. Soutěžní návrhy a studie z let 1960–1963 prezentovali na výstavě v Kabinetu architektury Praha, Na

Příkopě 16, konané 17. 9. – 11. 10. 1964, druhé výstavě tvůrčích kolektivů KPÚ. Byly zde vystaveny např. návrhy Národního stadionu v Praze Na Maninách, divadla a kulturního domu v Hradci Králové, divadla opery a baletu

■ Poznámky

¹² Dle sdělení Ing. arch. Ivy Knappové byly projekty pro Žiar nad Hronom pod vedením V. Růžického zpracovávány do roku 1979.

¹³ Žádost o účast v konkurzu na místo řádného profesora AVU v oboru architektonické tvorby se zaměřením na urbanismus, nedat., asi 1969.

¹⁴ Jeho nástupcem v této funkci se stal architekt Zdeněk Kuna, který byl ředitelem od roku 1974. In: Ulrich – Vorlík – Filsaková (pozn. 1), s. 152. – Michael Třeštík (ed.), *Kdo je kdo, architektura*, Praha 2000, s. 139.

¹⁵ Ak. arch. Eva Růžicková (1929–2004), studium: průmyslová škola v Praze, Zborovské ulici, poté ČVUT, Fakulta stavební, byla vyhozena roku 1948 za účast na pochodu studentů na Hrad (stejně jako V. Růžicka, který ale později ČVUT dokončil). Následně studovala na AVU u J. Fragnera, absolvovala roku 1958 jako jedna z prvních studujících žen Školy architektury AVU (zároveň s A. Šrámkovou, viz *Almanach Akademie výtvarných umění v Praze, k 180. výročí založení (1799–1979)*, Praha 1979, s. 110). Zaměstnání: SÚRPMO, atelier 23 Jaroslava Fragnera – dostavba Karolina, její dokončení po smrti J. Fragnera (kašna, vchod), obnova měst Levoča, Spišská Nová ves, soutěž na dostavbu Národního divadla, po revoluci v Ateliéru A. Zdroj: dcera Ing. arch. Šárka Rubková.

¹⁶ Titul doc. ak. arch. Ing.

¹⁷ Zdroj AVU, personální oddělení.

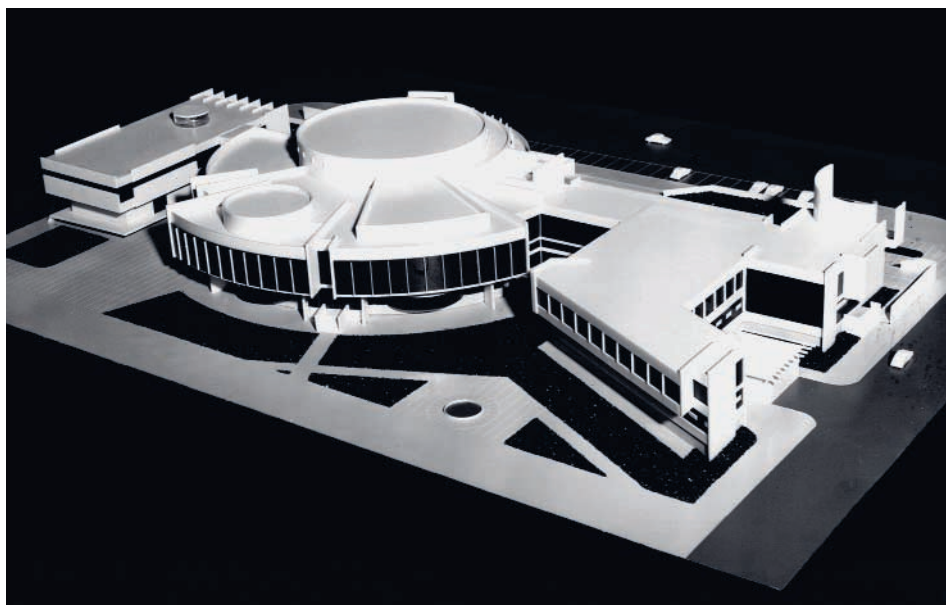
¹⁸ Ing. arch. Iva Knappová působila od roku 1973 v KPÚ v ateliéru R vedeném Vratislavem Růžickem.

¹⁹ Zdroj AVU, personální oddělení.

²⁰ Jaroslav Fragner, Katalog výstavy tvůrčí skupiny architektů V. Klimeš, V. Růžicka, E. Růžicková, M. Vašek, *Architektonické soutěže a studie z let 1960–1963*. Kabinet architektury Praha 17. 9. – 11. 10. 1964, Praha 1964, s. 2. Vlastibor Klimeš absolvoval AVU v roce 1948, Vratislav Růžicka a Milan Vašek v roce 1955, Eva Růžicková v roce 1958. In: *Almanach* (pozn. 15), s. 109, 110.

4

5

v Pardubicích, řešení dostavby Národního divadla v Praze, areálu Československé akademie věd v Praze na Pankráci či dostavby Staroměstské radnice v Praze.

Tvůrčí kolektiv Vlastibor Klimeš – Vratislav Růžička – Eva Růžičková – Milan Vašek patřil ve své době mezi nové tvůrčí kolektivy, označované jako průkopníci soudobé architektury.²¹ O schopnostech kolektivu svědčí množství návrhů oceněných ve veřejných soutěžích, vypsaných pro významné lokality. Z nich jmenujme návrh v soutěži na Národní stadion na Manínách (I. odměna, 1961), řešení prostoru a ob- jemovou studii divadla v Hradci Králové (II. zvý- šená/nejvyšší cena, 1961), návrh na operní a baletní scénu v Pardubicích (II. – nejvyšší – cena, 1962), řešení kulturního domu s kapaci- tou 400 sedadel a kulturního domu s kapaci-

tou 150 a 250 sedadel (II. cena, 1963), návrh památníku v Mikulčicích (odměna, 1963), ná- vrh na výstavbu areálu společenských věd Československé akademie věd (ČSAV) na Pankráci v Praze (III. cena, 1963), návrh archi- tektonického řešení prostoru Staroměstského náměstí v Praze (jednotná cena pro šest oce- něných návrhů bez určení pořadí, 1964), řeše- ní dostavby okolí Národního divadla v Praze (I. odměna v II. kole soutěže, 1965), návrh do- stavby Staroměstské radnice v Praze (odmě- na, 1967).²²

Z vnitroústavních soutěží (tedy z návrhů bez účasti Evy Růžičkové) to jsou např. návrh objek- tu Státního nakladatelství dětské knihy (Albat- ros) na Národní třídě v Praze (II. cena, 1963), vzorové řešení bytových domů pro svépomoc- nou družstevní zemědělskou a nezemědělskou

Obr. 4. Fotografie kulturního domu v Žiaru nad Hronom, v popředí Vratislav Růžička, 1973. Soukromý archiv.

Obr. 5. Fotografie modelu kulturního domu v Žiaru nad Hronom, 1973. Soukromý archiv.

výstavbu (kat. B, snížená I. cena, 1965), návrh zástavby nároží Václavského náměstí a Jindřiš- ské ulice (I. cena, 1967). Z návrhů pro meziná- rodní soutěže lze uvést architektonické řešení mezinárodního hotelu v prostoru jižního před- mostí Švermova (dnešního Štefánikova) mos- tu v Praze (Klimeš, Růžička, Růžičková, Vašek, IV. cena, 1966) a sídlo diplomatické mise v Ženevě (Klimeš, Růžička, Vašek, II. cena, 1967).

Realizace

Množství projektů i realizací Vratislava Růžič- ky je úctyhodné. Jako první uvádí sám autor²³ administrativní budovu Československých státních statků ve Lnářích a kolumbárium a re- konstrukci krematoria v Karlových Varech (obojí 1954–1955), říční lázně v Karlových Va- rech (1954) a autoservis v Praze-Vysočanech (1961). Další realizace byly v Žiaru nad Hro- nom – atypické obytné domy, jesle (1961), výškové obytné atypické domy (1962), prádel- na a energetické centrum (1963), základní škola (1964), koupaliště (s V. Klimešem, 1966), podzemní garáže (1964), řadové domy, osvětové zařízení (1964–1965), restaurace (1967), odborné učiliště (1968), obchodní centrum na náměstí, rodinné domy (1968), banka, pošta a spořitelna na náměstí (1969). Dílo pro Žiar nad Hronom, jehož výčet není úplný, uzavírá monumentální kulturní dům (s E. Růžičkovou) dokončený v 80. letech (obr. 4, 5). Jedná se o ústřední válcovou hmotu, kterou prorůstají hranolová křídla, motiv válce se opakuje i v interiéru v podobě řešení šaten. Stavba byla zahájena roku 1974 v akci Z.²⁴ Exteriér tvoří hliníkový obklad barvený do bron- zu a světlý mramor. Podle původní myšlenky měl být interiérově převážně hliníkový, s odkazem na hlavní průmyslové odvětví ve městě. Uvnitř byl prostor pro multifunkční sál, kinosál, sva- tební síň, klub, bar ad.²⁵ Realizovaný interiérově,

■ Poznámky

²¹ Nový (pozn. 6). V. Růžička je přímo charakterizován ja- ko příslušník mladé generace, „která nastoupila v době dozrávající sorely a vydala se jinou, progresivnější ces- tou“.

²² Ibidem.

²³ Viz pozn. 13.

²⁴ Bohumila Michálková, Architektúra je ako poézia, *Nedel'ná pravda* XXII, 1989, č. 15, 14. 4., s. 5.

²⁵ Ibidem.

Obr. 6. Praha 5, Zbraslav, Pod urnovým hájem 815, rodinný dům, současný exteriér. Foto: Anna Schránílová, 2018.

Obr. 7. Praha 5, Zbraslav, Boženy Hofmeisterové 1188, rodinný dům, současný exteriér. Foto: Anna Schránílová, 2018.

6

7

využívající kamenné dlažby a dýhované obklady stěn, vznikl podle návrhu architekta Jana Hendrycha z ateliéru Miloslava Cajthamla, který úkol převzal po odchodu Vratislava Růžičky z KPÚ Praha.

Kulturní dům v Žiaru nad Hronom pojí s některými dalšími realizacemi i návrhy, jejichž autorem či spoluautorem je Vratislav Růžička, charakteristická válcová ústřední hmota. V případě kulturního domu v Žiaru nad Hronom ji tvoří nízký válec. Mezi stavby s tímto motivem patří pavilon obchodního zastupitelství SSSR v Praze-Bubenči nebo restaurace u hotelu Luna v Žiaru nad Hronom a dále nerealizovaný návrh sídla Ústavu jaderných paliv, Československé komise atomové energie a generálního ředitelství Uranového průmyslu určený pro pražskou Zbraslav.

Západoslovenský Žiar nad Hronom, původním názvem do roku 1955 Svätý Kríž nad Hronom, se organizovanou výstavbou související s hliníkárnou budovanou od roku 1951²⁶ rozrostl z 1 380 obyvatel na 26 000²⁷ (k 1. 1. 2017 měl 18 464 obyvatel). Vratislav Růžička a jeho spolupracovníci městu vtiskli neopakovatelný výraz urbanistickým rozvrhem navazujícím na zbytky historického městečka, dochované v jihovýchodní části (zámek, kostel Povýšenia Sv. Kríža, Svätokrižské náměstí s domy na historických základech). Novou výstavbou vzniklo město s reprezentativním centrálním prostranstvím s nezbytnou monumentalitou, nicméně respektující lidské měřítko. Hlavnímu náměstí dominuje budova někdejšího Okresního národního výboru od Miloslava Cajthamla z roku 1959,²⁸ sestávající z nižší podlouhlé a vysoké

věžovité části. Dále převládají objekty spojené s působením Vratislava Růžičky. Pro ty je typická spíše robustnost než vertikálnost a elegancie, zřetelný je expresivní výtvarný náboj.

Z dalších realizací Vratislava Růžičky lze jmenovat učňovské středisko a internát v Nymburku z konce 60. let, mateřskou školkou ve Staré Boleslavi (1967), experimentální byty v Sedlčanech, rodinné domy v Praze na Zbraslavi (čp. 846, Výtvarnická, 1964, čp. 815, Pod urnovým hájem, 1968, čp. 1188, Boženy Hofmeisterové, 1980), loděnici Slavia Vysoké školy Praha (dnes USK Praha, čp. 48, Strakonická, Malá Chuchle, 1968) a loděnici na Zbraslavi (čp. 966, U loděnice, 1968), sídliště v Brandýse nad Labem, experimentální výstavbu zemědělských bytů v Šestajovicích, administrativní budovu v Sedlčanech a sportovní areál v Říčanech (1968). Jak říká sám architekt,²⁹ další „realizovanou či rozestavěnou bytovou a občanskou výstavbu rozptýlenou po celé republice neuvádím“.

Na příkladu výše uvedených realizací rodinných domů na Zbraslavi je možné sledovat vývoj výtvarného stylu Vratislava Růžičky. Všechny tři domy spojuje lapidární uspořádání hmot reagující na dispoziční řešení, expresivní náboj prezentovaný konstrukčním řešením, tedy znaky pro tvorbu autora typické, nicméně dva starší domy mají poměrně tradiční formu obdélného půdorysu se stanovou střechou (čp. 815) (obr. 6) a v hřebeni výškově posunutými pultovými střechami (čp. 846). Nejmladší dům čp. 1188 (obr. 7) se dvěma bytovými jednotkami je již půdorysně i výškově členitá hranolovitá hmota s vystupující částí patra, nesenou pilíři.

V 70. letech byly dokončeny významné pražské realizace vzniklé pod vedením či v autorském kolektivu s účastí Vratislava Růžičky. První byla Merkuria (obr. 8), realizovaná v letech 1967–1971 (Růžičkovi, Klimeš, Vašek, spolupráce Josef Kožmín, čp. 286, Argentinská

■ Poznámky

²⁶ Peter Ratkoš, *Dejiny Žiaru nad Hronom*, Osveta 1978, s. 220, 229.

²⁷ Nový (pozn. 1).

²⁸ Nový (pozn. 6) hodnotí budovu ONV ve Žiaru nad Hronom jako „jednu z průlomových staveb do tehdejších konvencí“. Datace 1962–1967 je uvedena v Nový (pozn. 1).

²⁹ Viz pozn. 13.

8

9

38)³⁰ v pražských Holešovicích, jedno z v té době vznikajících sídel podniků zahraničního obchodu v Praze. Na umístění budovy byl kladen velký důraz, v ose mostu Barikádníků měla být spolu s Pragerovou Matematicko-fyzikální fakultou na protějším břehu řeky součástí souboru staveb tvořících výrazný architektonický motiv při severojižní magistrále.³¹ Dodavatelem stavby nebyla jako v případě většiny dalších pražských sídel podniků zahraničního obchodu zahraniční stavební firma (ve stejné době probíhala výstavba sídel PZO Strojimport a Chemapol, kterou prováděla milánská firma FEAL), nýbrž Pozemní stavby Praha. Objekt byl původně určen pro podnik zahraničního obchodu Merkura a Československou obchodní komoru,³² přesto hmotu skládající se z centrálního vyššího a čtyř nižších kvádrů různé výšky propojuje kromě výtahů pouze jedno ústřední schodiště. Montovaný železobetonový skelet sestávající z typizovaných prvků umožňuje variabilní uspořádání půdorysu. Původní dispoziční uspořádání zahrnovalo halové kanceláře, v přízemí společenské prostory včetně nezbytné vzorkovny. Největší hodnotou objektu je jeho plastické hmotové řešení s lehkým obvodovým

plášťem ze závěsových dílců s pravidelným členěním. Podobné fasády jsou pro tuto dobu typické, zde byl ovšem plášť doplněn o svislé slunolamy z přírodního hliníku.

Následovaly obchodní dům Družba na Václavském náměstí realizovaný v letech 1971–1976 (Vratislav Růžička, Vlastibor Klimeš, Milan Vašek, čp. 831, Václavské nám. 21), Urologická klinika na Novém Městě (studie 1970, Eva a Vratislav Růžičkovi, projekt 1971, Vratislav Růžička, Boris Rákosník, dokončeno 1976, čp. 459, Ke Karlovu 6), Centrální dispečink městské dopravy z let 1972–1978 na Novém Městě (Vratislav Růžička, Eva Růžičková, Boris Rákosník, M. Špaček, čp. 1452, Na Bojišti 5); těm se budeme podrobněji věnovat níže. Dále již zmíněný nevelký, leč z výtvarného hlediska zajímavý výstavní pavilon obchodního zastupitelství SSSR v Praze-Bubenči (obr. 9) (Vladimír Mošna, Boris Rákosník, Vratislav Růžička, 1972–1975, čp. 1054, Sibiřské náměstí 10) nebo také budova ministerstva informatiky v Praze na Žižkově (dnes Ústav pro studium totalitních režimů, Vratislav Růžička, 1975, čp. 2428, Siwiewcova 2), původně s kovovou fasádou systému FeAl.

Obr. 8. Praha 7, Holešovice, Argentinská 286/38, administrativní budova Merkura, současný exteriér. Foto: Matyáš Kracík, 2018.

Obr. 9. Praha 6, Bubeneč, Sibiřské náměstí 1054/10, pavilon obchodního zastupitelství SSSR, současný exteriér. Foto: Matyáš Kracík, 2018.

V roce 1973 byly dokončeny řadové rodinné domy v Praze-Střešovicích v Sibeliově ulici (čp. 1001–1009, Sibeliova 23–39) (obr. 10), v krajním z nich Vratislav Růžička následně se svou rodinou bydlel a měl zde ateliér. Komplex sestávající z hranolovitých hmot důmyslně členěných tak, aby se jednotlivé domy co nejméně rušily, s terasami na nižších částech, výtvarně doplňují plochy hrubé břizolitové omítky a cihelného obkladu. Tyto materiály se na rodinných domech navržených Vratislavem Růžičkou objevují opakovaně (např. čp. 815 a 1188, Praha-Zbraslav).

Ve druhé polovině 70. let vyvrcholila projektová příprava typových kulturních středisek SSM.³³ Podle typového podkladu autorů Vratislava Růžičky, Pavla Kouřila a Borise Rákosníka byla realizována kulturní střediska Svazu socialistické mládeže v Berouně, Pečkách a Hořovicích. Jedná se o dvoupodlažní objekty se vstupem ve střední ose, zapuštěným mezi dvěma křídly; tím vzniklo nádvoří vyjadřující význam vstupní části, v některých případech umocněný schodištěm.

Ze 70. let pocházejí i realizace (projektované prostřednictvím Architektonické služby ČFVU, za spolupráce Ivy Knappové, statika Milan Krčmář) ve Vítkovcích v Krkonoších, kam jezdil Vratislav Růžička na chalupu (čp. 173, dílčí úpravy podle návrhu Vratislava Růžičky). Jedná se např. o hotel Průmstavu (dnes Jasmin, čp. 280), Jednotu (přestavěna), kulturní dům, rodinné domy čp. 287 a 288 (obr. 11) a hotel Skála (čp. 108). Zejména uvedené dva rodinné domy, umístěné v kompozičně vzájemně komunikující pozici, mají výrazný rukopis svého autora. Omítky zde, v horské oblasti, více doplňuje dřevo v podobě obložení štítů, celkově robustní hmoty vylehčuje dynamické tvarování střeš s diagonálně orientovaným hřebem.

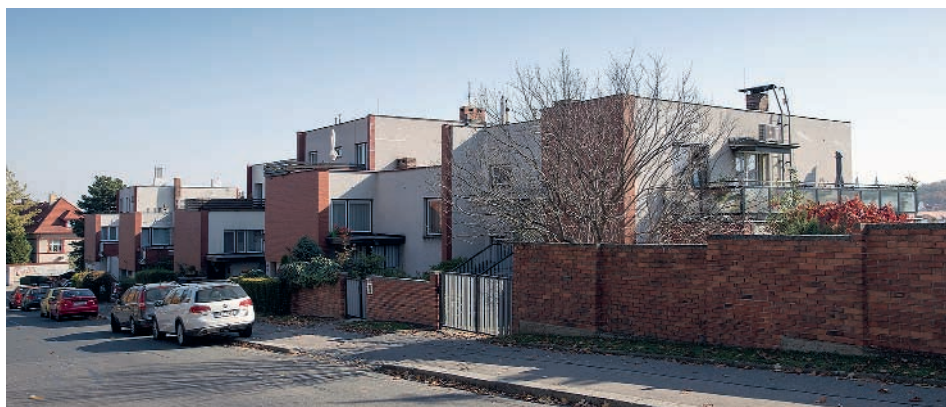
■ Poznámky

30 Oldřich Ševčík – Ondřej Beneš, *Architektura 60. let „Zlatá šedesátá léta“ v české architektuře 20. století*, Grada 2009, s. 59, 284–288.

31 Budova podniku zahraničního obchodu – Merkura, *Architektura ČSSR XXVII*, 1968, č. 5, s. 311–313.

32 Ševčík – Beneš (pozn. 30), s. 59, 284–288.

33 Rudolf Stenský, Volný čas dětí a mládeže ve městech, *Architektura ČSR XXXVIII*, 1979, č. 1, s. 21.

10

12

11

Obr. 10. Praha 6, Střešovice, Sibeliova 1901–1909/123–39, řadové rodinné domy, v levém krajním Vratislav Růžička bydlel, současný exteriér. Foto: Matyáš Kracík, 2018.

Obr. 11. Vítkovice v Krkonoších, rodinný dům čp. 288, současný exteriér. Foto: Anna Schránilová, 2018.

Obr. 12. Eva a Vratislav Růžičkovi, návrh sídla Ústavu jaderných paliv, Československé komise atomové energie a generálního ředitelství Uranového průmyslu. Převzato z: Růžička – Růžičková (pozn. 36).

Návrhy a projekty

Kromě výše uvedených návrhů autorského kolektivu, jehož byl Vratislav Růžička součástí, je z rozsáhlého výčtu nerealizovaných návrhů Vratislava Růžičky³⁴ třeba uvést Městský národní výbor Vrčeň (1948), studii mezinárodního hotelu Praha na Smetanově nábřeží, studii mezinárodního hotelu Praha v Pařížské třídě (obojí 1964), centrum Výzkumného ústavu výstavby a architektury (VÚVA) v Praze v Letenské ulici (1965), administrativní budovu veřejné správy v Praze 7 (1968) a dříve zmíněný projekt Ústavu jaderných paliv, Československé komise atomové energie a generálního ředitelství Uranového průmyslu na Zbraslavi (s Evou Růžičkovou, 1969), (obr. 12) označený jako vrcholný výtvarný projev „tohoto dělného dynama ústavu“.³⁵ Navrhovaný rozsáhlý kom-

plex měl být realizován v letech 1971–1974 v jižní části Zbraslavi, na místě opuštěného pískového lomu pod Baněmi, mezi dobříšskou silnicí a srázem k Vltavě.³⁶ Dominantou stavby zahrnující výzkumné, kongresové, administrativní a další objekty se měl stát jedenáctipodlažní válec na podnoží ve tvaru kruhové výseče, s výzkumnými pracovišti a generálním ředitelstvím. Dále tu měl stát samostatný nízký válec kongresového sálu. Motiv válce nebyl pouze výtvarným prvkem; jednalo se o úsporné řešení, neboť válec má menší plochu obvodového pláště a o 25 % nižší náklady na provoz než kvádř o stejné půdorysné ploše.³⁷ Obvodový plášť měl být u všech objektů hliníkový s plastickými slunolamy a parapety z barevného skla.

Vratislav Růžička dále spolupracoval v roli vedoucího úkolu na množství urbanistických studií a územních plánů, např. Sedlec-Prčice, Netvořice, Nové Dvory, Rataje nad Sázavou, Klobouky ad.³⁸ Nicméně urbanismus nebyl jeho stěžejním zájmem, tím byla jednoznačně architektonická tvorba. Dokladem toho je četnost návrhů vzešlých z veřejných urbanisticko-architektonických soutěží (kromě výše uvedených návrhů autorského kolektivu). Mezi nerealizované soutěžní práce patří např. návrh krematoria v Bratislavě (Vratislav Růžička, Milan Vašek, Ilja Škoček, Lubomír Titl, odměna,

1955), budovy vědeckých ústavů ČSAV na Mazance (Vratislav Růžička, Milan Vašek, I. odměna, 1958), návrh ideového urbanistického řešení severní části hlavního města Prahy (Miloslav Cajthaml, Vlastibor Klimeš, Vratislav Růžička, Nerad, nejvyšší odměna, 1960). Z ústavních a meziústavních soutěží je to např. návrh kulturního domu ve Vlašimi (Miloslav Cajthaml, Vlastibor Klimeš, Vratislav Růžička, I. cena, 1962). Z návrhů pro mezinárodní soutěže lze uvést experimentální obytný okrsek Jihozápadní Moskvy (spolu s kolektivy KPÚ Praha a KPÚ Bratislava, II. cena, 1960).

■ Poznámky

34 Viz pozn. 13.

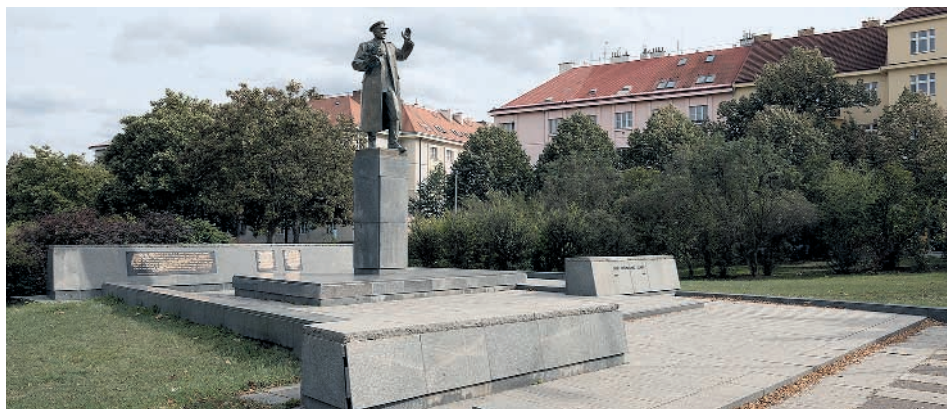
35 Nový (pozn. 1). – Ševčík – Beneš (pozn. 30), s. 367.

36 Vratislav Růžička – Eva Růžičková, Administrativní budova atomové komise (IVS) ČSSR na Zbraslavi, *Architektura ČSR* XXIX, 1970, č. 3, s. 90–97.

37 Ibidem, s. 92.

38 Jak uvádí V. Růžička v žádosti o účast v konkurzu na místo řádného profesora AVU v oboru architektonické tvorby se zaměřením na urbanismus (pozn. 3): „Dále jsem se jako hlavní architekt urbanistického ateliéru zúčastnil zpracování a přímého vedení 38 podrobných územních plánů a 194 urbanistických studií.“

39 Ibidem. – Viz též pozn. 13.

13

14

Spolupráce výtvarníka s architektem

Spolupráce na realizacích výtvarných děl v architektuře a ve veřejném prostoru se prolíná tvorbou Vratislava Růžičky, není tedy spjata jen s obdobím 80. let, kdy působil na „plný úvazek“ na AVU. Od konce 50. let se zúčastňoval sochařsko-architektonických soutěží, v citované žádosti uvádí³⁹ soutěž na pomník padlých hrdinů v Leskovicích a na památník bitvy u Ústí (obojí se sochařem Ludvíkem Kodým, odměna, 1956), Rumburské stávky (se sochařem Stanislavem Hanzíkem, III. cena, 1959), na památník pro Osvětim (s Otakarem Petrošem, 1959), vnitřní úpravy památníku na Vítkově (se sochařem Milošem Zetem a Jaroslavem Vackem, odměna, 1960), pomník Jana Žižky pro Hradec Králové (s Otakarem Petrošem, 1961), fontánu pro Olomouc (se sochařem Rudolfem Chorým, I. cena, 1963). Na základě soutěže z roku 1965 byla o dva roky později realizována výtvarná výzdoba náměstí v Ústí nad Labem (sluneční hodiny a fontána, se sochařem Stanislavem Hanzíkem). V roce 1968, resp. 1969 byl na základě

soutěží z let 1964 a 1965 realizován I. cenou oceněný návrh pomníku Jana Švermy v Praze v Revoluční ulici u dnešního Štefáníkova, dříve Švermova mostu (dnes umístěn na Olšanských hřbitovech) provedený ve spolupráci se sochařem Antonínem Nyklem.

Vratislav Růžička je autorem architektonického řešení pomníku maršála I. S. Koněva na třídě Jugoslávských partyzánů v pražských Dejvicích (1980) (obr. 13). Autorem sochy je Zdeněk Krybus.⁴⁰

V rámci dostavby Národního divadla v Praze navrhl Vratislav Růžička architektonické řešení pro plastiku Josefa Malejovského Znovuzrození⁴¹ umístěnou na piazzettě při historické budově. Pro bronzovou ženskou figuru zahalenou v draperii navrhl žulový sokl ve tvaru válce vycházejícího z nízké čtvercové desky. Plastika byla osazena v rámci znovuoctvení Národního divadla po rekonstrukci k jeho stému výročí, tedy roku 1983.

Z roku 1985 pochází nerealizovaný návrh pomníku Jaroslava Haška (rovněž s Josefem Malejovským), který měl stát na Žižkově při Ol-

Obr. 13. Praha 6, Dejvice, Jugoslávských partyzánů, pomník maršála I. S. Koněva, současný exteriér. Foto: Matyáš Kracík, 2018.

Obr. 14. Praha 1, Nové Město, Václavské náměstí 831/21, obchodní dům Družba, současný exteriér. Foto: Matyáš Kracík, 2018.

šanské ulici, v místě odstraněného domu s hospodou Pod kaštany, kam Hašek chodil.

V roce 1987 byl dokončen bronzový Pomník míru ve Vitějovicích u Prachatic (s Janem Hánou, Bohumilem Francem a Ivou Knappovou)⁴² s ústřední figurou ženy od Jana Hány umístěnou na vysokém soklu a s lafetami kolem. Z roku 1989 pocházejí realizace smaltového znaku pro sladovny pivovaru v Plzni (s mal. Petrem Chalabalou a Petrem Kottingem) a kovový znak v exteriéru kulturního domu v Sezimově Ústí (s R. Veselým a R. Žižlavským).⁴³

Výstavy a teoretické práce

Nelze opominout teoretickou činnost Vratislava Růžičky a účast na výstavách. Důležité byly např. výstavy Krajského projektového ústavu v letech 1954 (Ústředí lidové umělecké výroby), 1958 (pavilon Myslbek), 1960 a 1968 (ÚLUV), 1969 (Káhira), zejména ale již uvedená vlastní výstava autorského kolektivu Klimeš – Růžička – Růžičková – Vašek „Architektonické soutěže a studie z let 1960–1963“ konaná v Kabinetu architektury a užitého umění v Praze, Na Příkopě, 17. 9. – 11. 10. 1964.⁴⁴

V seznamu teoretických prací⁴⁵ uvádí Vratislav Růžička články publikované v časopise *Architektura ČSSR*.⁴⁶ V článku o československém pavilonu na světové výstavě v Montrealu autor s obdivem představuje konstrukční řešení některých pavilonů cizích zemí; pavilon

■ Poznámky

⁴⁰ Viz www.vetrelciavolavky.cz/sochy/marsal-i-s-konev, vyhledáno 4. 7. 2018. Eva Hrubešová – Josef Hrubeš, *Ve stínu pražských soch a pomníků*, Praha 2003, s. 82.

⁴¹ Jolana Stádníková – Michael Třeštík, *Sochy v Praze 1980–2000, Současné sochařství v pražském veřejném prostoru*, Praha 2000, s. 118. – *Spolupráce výtvarníka s architektem, přehled prací za rok 1983*, Praha 1983, s. 5.

⁴² *Spolupráce výtvarníka s architektem, přehled prací za rok 1989*, Praha 1989, s. 115.

⁴³ Ibidem, s. 79, 93. Křestní jména R. Veselého a R. Žižlavského se nepodařilo dohledat.

⁴⁴ Viz pozn. 13, 20.

⁴⁵ Viz pozn. 13.

⁴⁶ Vratislav Růžička, Československý pavilón na světové výstavě v Montrealu, *Architektura ČSSR* XXVI, 1967, č. 10, s. 652–663. – Idem, Moderní mexická architektura, *Architektura ČSSR* XXVIII, 1969, č. 3, s. 180–183.

15

Obr. 15. Praha 1, Nové Město, Václavské náměstí 831/21, obchodní dům Družba, současný interiér, zasedací místnost s původní úpravou stěn a stropu, výtvarnými díly. Foto: Matyáš Kracík, 2016.

Obr. 16. Praha 1, Nové Město, Václavské náměstí 831/21, obchodní dům Družba, art-protis „Vzpomínka na moře“ od Jiřiny Hartingerové, 1977. Foto: Matyáš Kracík, 2016.

USA, „koule (...), která má průměr 72,20 m (...) vyvolává svým čistým výstavním velkoprostorovým tvarem nepřekonatelný dojem“, konfrontuje s pavilonem SSSR, který se „jeví jako běžný výstavní objekt“. Československý pavilon Miroslava Řepy a Vladimíra Pýchy hodnotí kladně vzhledem k jeho čistým a výrazným formám, z hlediska významu pro vývoj naší architektury ale podle něj nedosahuje významu pavilonu na bruselské výstavě EXPO 58 Františka Cubra, Josefa Hrubého a Zdeňka Pokorného.

Další oblast teoretické činnosti Vratislava Růžičky představují teoretické práce zpracované v rámci KPÚ, jako např. *Koncepce rozvoje komplexní bytové výstavby ve Středočeském kraji po roce 1970* (1967, vedení úkolu), *Organizační a stavební řád Slapské rekreační oblasti* (1967, vedení úkolu), *Sociologická analýza asanační části Berouna* (1968, vedení úkolu), *Generely koordinace bytové a občanské výstavby na území Středočeského kraje* (1969, vedení úkolu) ad. Ze 70. let jsou další články v časopise *Architektura ČSR*.⁴⁷ O jubilejní celostátní výstavě projektových ústavů konané v Jízdně Pražského hradu psal Vratislav Růžička z pozice generálního komisaře výstavby, tedy hlavního organizátora.⁴⁸ V článku popsal okolnosti vzniku „socialistického projektového sektoru“ a jím realizovanou výstavbu na celém území tehdejší republiky co do počtu a vynaložených prostředků.

Obchodní dům Družba⁴⁹

Obchodní dům Družba⁴⁹ (později Krone, dnes Debenhams) (obr. 14) byl postaven v letech 1971–1976 podle projektu autorů KPÚ architektů Vlastibora Klimeše, Milana Vaška a Vratislava Růžičky jako obchodně-administrativní budova Českého svazu výrobních družstev. Projekt z let 1968–1971 s názvem Obchodně-administrativní budova ČSVD zařadil KPÚ Praha (ředitel ak. arch. Ing. V. Růžička, ateliér ak. arch. V. Klimeše, vypracoval akad. arch. Ing. arch. Milan Vašek, vedoucí projektant).⁵⁰ Generálním dodavatelem byly Vojenské stavby. Návrh vzešel z II. fáze mezinárodní vyzvané soutěže na zástavbu nároží Václavského náměstí a Jindřišské ulice konané v roce 1967, návrh trojice Klimeš, Růžička, Vašek získal I. cenu.⁵¹

Výstavbě předcházela demolice domů čp. 829, 830, 831, 905, 906 a 1759 (průjezdové části). Důvodem demolice byla stavba podchodu pro pěší ve středu Václavského náměstí dokončená v roce 1968. Odstraněné domy dokládaly historický vývoj města; klasicistní dům čp. 831 (Meinlův dům) z roku 1843 od J. Maličkého měl gotické sklepy a byl nemovitou kulturní památkou.⁵²

Nárožní budova obchodního domu s převážně prosklenou fasádou měděné barvy má válcovitou nástavbu (půdorys mnohohranu) s kavárnou. Konstrukčně se jedná o železobetonový monolit (podzemní podlaží) a ocelový skelet (nadzemní část). Brutalistickou skladbu objemů obaluje „Miesův skleněný plášť“,⁵³ ve výsledné realizaci oproti návrhu výrazněji rozehraný mírně vystupujícími plochami a použitím různých rastrů a způsobů členění. Lehký obvodový plášť s hliníkovými okny a svislými slunolamy je dodnes původní, stejně tak vápencový obklad neprosklených částí. Na nástavbě směrem do Václavského náměstí a na průčelí do Jindřišské ulice se dochovaly původní znaky „vd“.

16

„Architektonické pojetí novostavby vyplývá z exponované polohy staveniště na Václavském náměstí. Hmotové vertikální členění budovy by mělo odpovídat charakteru řazení dnešní zástavby a historické parcelaci Václavského nám. (...) Požaduje se odlišné funkční i společenské využití vnitřních prostorů (Václavského nám. i ul. Jindřišská) postihnout v architektonickém pojetí budovy. Dále se požaduje ve smyslu projednání studie a modelu zástavby nároží na Útvaru hlavního architekta: (...) výrazně odlišit rastr nárožní části budovy od členění plochy průčelí přiléhající k čp. 828, zjemnit přechodový článek mezi novostavbou a sousední budovou čp. 828 (Nové Město).“⁵⁴

■ Poznámky

⁴⁷ Idem, Jubilejní celostátní výstava, 25 let socialistického projektování ČSSR, *Architektura ČSR XXXIII*, 1974, č. 10, s. 465–470. – Idem, Metody řízení a racionalizace projektových prací v oblasti bytové a občanské výstavby, *Architektura ČSR XXXIV*, 1975, č. 1, s. 15–19.

⁴⁸ Pořadatelem byl Federální svaz architektů ČSSR, autoři projektu výstavby architekti Stanislav Franc a Jan Nováček, výtvarník Jiří Rathouský.

⁴⁹ Čp. 831, Václavské náměstí 21, Nové Město, Praha 1.

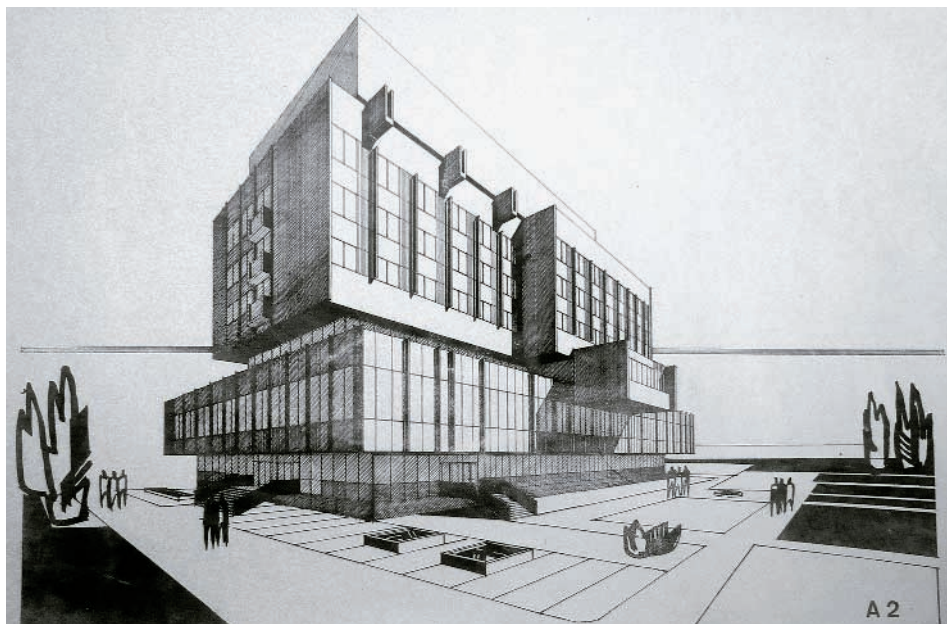
⁵⁰ Archivní dokumentace, stavební archiv Praha 1.

⁵¹ Nový (pozn. 6).

⁵² Složka Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Praze, čp. 831, Nové Město, čj. 591/63, čj. 16/1964. Demolice měly začít 1. 11. 1965 (čj. 3532/1965 k předání paré zaměření domů čp. 830, 831, 1759, 905, 906 Investorem dopravních a inženýrských staveb hl. m. Prahy). Konkrétně ke stavbě podchodu <https://www.novinky.cz/bydleni/reality-a-finance/155948-podchod-mezí-mustkem-a-muzeem-slavi-jiz-40-let.html>, vyhledáno 3. 12. 2018.

⁵³ Rostislav Švácha, *Architektura 1958–1970*, in: Rostislav Švácha – Marie Platovská (edd.), *Dějiny českého výtvarného umění, 1958–2000*, VI/1, Praha 2007, s. 68.

⁵⁴ Složka NPÚ, ÚOP v Praze, čp. 831, Nové Město, čj.

17

18

Výška novostavby byla dána hlavní římsou sousedního domu čp. 828 na Václavském náměstí, ustupující podlaží včetně nárožního útvaru kavárny nesmělo překročit hladinu okolní zástavby a mělo korespondovat s nárožními objekty křižovatky Václavského náměstí s ulicemi Jindřišskou a Vodičkovou.⁵⁵ Další podmínkou stanovenou Útvarem hlavního architekta bylo kromě dodržení výšky římsy maximální prostorové uvolnění pro průchod chodců mezi Václavským náměstím a Jindřišskou ulicí.⁵⁶

Výsledkem je ustoupené přízemí, vertikální pás fasády vedle sousedního domu čp. 828 pravidelně členěný okny na plné fasádě s kamenným obkladem a celkové pojetí fasád potlačující velikost objektu rozčleněním fasády na

jednotlivé celky, s respektem k historickému prostředí, již v době výstavby obchodního domu součástí Pražské památkové rezervace.⁵⁷

Dnešní obchodní dům sloužil pro prodej družstevních výrobků. V objektu byla restaurace Rostov (6. patro), nad ní kavárna s vyhlídkou, 3. až 5. patro zaujímaly kanceláře se vstupem z Jindřišské ulice, zbytek obchodní plochy a služby, směrem do Jindřišské ulice bylo kadeřnictví s barem a bufetem.⁵⁸ Suterén navazuje na podchod, který počítal s pozdějším vyústěním stanice metra Můstek.

Původním interiéřům⁵⁹ byla věnována velká pozornost, řešeny byly s použitím koženky, kovu, ohýbané laťovky s teakovou dýhou (prodejní pulty, vitríny). Každé prodejní poschodí bylo

Obr. 17. Eva Růžicková, Vratislav Růžička, *Urologická klinika, studie, perspektiva, 1970, soukromý archiv. Foto: Anna Schránílová, 2016.*

Obr. 18. Praha 1, Nové Město, Ke Karlovu 459/6, *Urologická klinika, současný exteriér. Foto: Matyáš Kracík, 2013.*

laděno do jiné barvy, nábytek byl typový z výrobních družstev (Bytová tvorba Praha, Jablonné nad Orlicí, Dřevotvar Nová Paka a Pardubice, Dyha Brno, Dřevo Měřín).⁶⁰

Do současné doby se původní interiéry dochovaly minimálně, především schodiště a dílčí umělecká díla. Autory rekonstrukce interiéru suterénu, přízemí a 1. patra obchodního domu byli na začátku 90. let Jarmil Srpa a Josef Plšek.⁶¹ Dochované původní schodiště administrativní části má žulový obklad stupnic a podstupnic, žulovou dlažbu podest a chodeb před podlažím, vápencový obklad stěn, zábradlí z černých jáckelů s madlem a výplněmi dýhovanými. Mezi podestami a jednotlivými podlažím jsou původní prosklené kovové dveře s hliníkovými lištami. Rekonstrukce interiéru administrativních podlaží proběhla v roce 2006, byly zopakovány dýhované povrchy dle původního stavu, na podlahách PVC. Některé zasedací místnosti jsou původní s dýhovanými stěnami a plastickým sádrovým podhledem (obr. 15).

■ Poznámky

2055/1969 Středisko státní památkové péče a ochrany přírody, Územní rozhodnutí čj. OÚPA – 3138/69 z 15. dubna 1969 k umístění stavby obchodně-administrativní budovy Českého svazu výrobních družstev na nároží Václavského nám. a Jindřišské ul. v Praze 1. Jako podklad k vydání územního rozhodnutí použit Směrný územní plán hl. m. Prahy, urbanistické studie k podrobnému územnímu plánu centrální oblasti města (vypracované atel. ÚHA a PUDIS) a situační plán v měř. 1 : 500 vypracovaný generálním projektantem stavby KPÚ Praha.

⁵⁵ Ibidem.

⁵⁶ Zdeněk Pokorný, Obchodně administrativní budova Svazu výrobních družstev v Praze, *Československý architekt* XV, 1969, č. 12, s. 4.

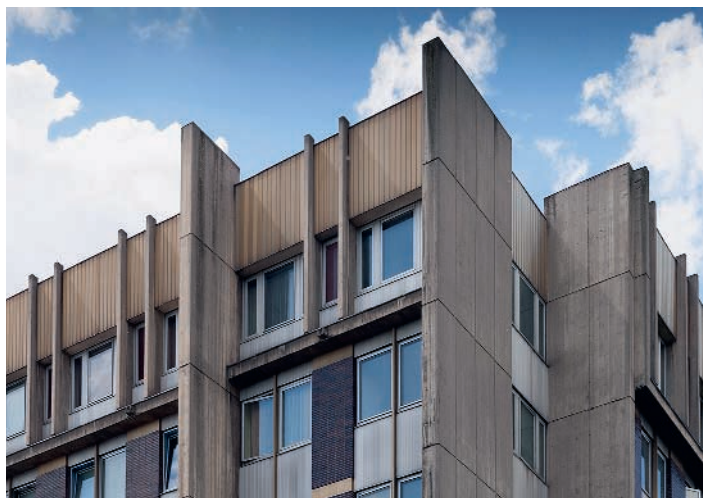
⁵⁷ Byla vyhlášena nařízením vlády České socialistické republiky č. 66/1971 Sb.

⁵⁸ Petr Klíma (ed.), *Kotvy Máje, české obchodní domy 1965–1975*, Praha 2011, s. 120–123.

⁵⁹ Autorem architekt Luděk Štefek, viz Jan E. Svoboda – Jindřich Noll – Vladislav Skala, *Praha 1945–2003*, Praha 2006, s. 325.

⁶⁰ Otakar Nový, Nový obchodní dům Družba, *Domov XVII*, 1977, č. 3, s. 13–18.

⁶¹ Svoboda – Noll – Skala (pozn. 59), s. 325. – Třeštík (pozn. 14), s. 325.

19

Obr. 19. Praha 1, Nové Město, Ke Karlovu 459/6, Urologická klinika, současný exteriér, detail fasády. Foto: Matyáš Kracík, 2013.

Obr. 20. Praha 1, Nové Město, Ke Karlovu 459/6, Urologická klinika, skleněná plastika „Rodina“ Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové ve vstupní části, 1976–1977. Foto: Matyáš Kracík, 2016.

Obr. 21. Praha 1, Nové Město, Ke Karlovu 459/6, Urologická klinika, obraz Karla Součka. Foto: Matyáš Kracík, 2016.

V původních interiérech se nacházelo mnoho uměleckých děl, ta z obchodních ploch byla později přemístěna do kanceláří. Byly to např. vamberecká krajka s pávem od Evy Fialové, textilní závěs od Květy Tajovské-Starcové, centrální svítidlo v oddělení kožichů a klenotů od sochařů Miroslava Vojtíška a Josefa Buňky, plastika Domov od sochaře Duška, vodotrysk a žardiniéra od Lubora Těhníka ve vstupní hale k restauraci, nerezová mříž od Evžena Jindry, skleněné terče od Karla Wünsche, skleněná plastika od Ivo Buriana v kadeřnictví, mříž J. Skály v denní vinárně, dřevěná mříž od I. Bočkové.⁶² Točité schodiště z restaurace do střešní kavárny bylo doplněno světelnou plastikou z kovu a skla od Pavla Hlavy a Pavla Gruse, restauraci zdobil skleněný objekt od Stanislava Libenského.⁶³

Do současnosti se dochovala pouze některá umělecká díla; jsou umístěná zejména v zasedacích místnostech – např. velkoformátový obraz Cikánská svatba autorky Bohumily (Míly) Doleželové, kovová plastika tanečnice autora Rudolfa Svobody, gobelín se znakem výrobních družstev „vd“ z roku 1976 autorky Sylvie Řepkové, paličkový závěsný obraz (krajka) se znakem „vd“ od Evy Fialové, keramický reliéf s ovocem se signaturou VK 75, měděné logo „vd“, jinde v administrativní části série art-protíslů autorky Jiřiny Hartingerové z roku 1977 (obr.

16), volné dobové i starší obrazy a grafiky, dřevěný reliéf v bufetu, sádrové logo „vd“ v chodbě v přízemí.

Objekt má bezesporu originální rukopis, zároveň se, přes svůj objem, citlivě začleňuje do historického rámce vzhledem k respektování výškové hladiny okolních domů a řešení fasády nikoliv jednotně v celé ploše. Projevuje se zde jako u některých dalších Růžičkových realizací „...obohacení výtvarného konceptu i skladebných prvků souborů staveb o motiv válců a mezikruží“,⁶⁴ Jeho rozehrávání plošných průřelů do plastických dimenzí srovnává Otakar Nový⁶⁵ s realizacemi Zdeňka Kuny, i když prostředky používal každý z architektů jiné.

Urologická klinika

Stavba vznikala od roku 1973 na místě zbořeného domku čp. 459, postaveného na začátku 18. století v ulici Ke Karlovu. Ten byl společně s vedlejší novogotickou stavbou, původně Kupeckou nemocnicí, zapsán jako kulturní památka.⁶⁶ Místo stavby určoval fakt, že jižní část Nového Města historicky tvořila a i nadále měla tvořit zdravotnické centrum Prahy. Autorství studie kliniky z roku 1970 patří Evě Růžičkové a Vratislavu Růžičkovi (obr. 17). Na projektu poté pracoval Růžička ve spolupráci s Borisem Rákosníkem. Nová budova stojí v někdejší zahradě, na jejíž částečné zachování byl brán zřetel. Roku 1993 vznikla v opačném koutě zahrady ještě kotelna podle návrhu Karla Pragera, který v druhé půli 80. let zpracovával rozsáhlý projekt Fakultní nemocnice na Albertově.

Urologickou kliniku (obr. 18) realizovala rumunská společnost Arcom, do provozu byla uvedena v listopadu roku 1976. Hmotu stavby i architektonické ztvárnění byly utvářeny s ohledem na režim památkové rezervace, která byla v té době vyhlášena.⁶⁷ Nová budova nesměla ovlivňovat pražské panorama ani měřítko okolních historických budov a materiál fasády měl

20

21

soudobým způsobem navazovat na okolní historickou architekturu.⁶⁸ I proto se na fasádě objevil mimo jiné kabřincový obklad reagující na režné cihly novogotické Zemské porodnice. Hmotu kliniky tvoří výrazná patrová podnož a z ní se tyčící bohatě členěný kvádr, který odděluje technické patro. Okna a drobné vlnité hliníky vytvářejí horizontální pásy. Naproti tomu ke-

■ Poznámky

⁶² Křestní jména J. Skály a I. Bočkové se nepodařilo s jistotou dohledat.

⁶³ Nový (pozn. 60), s. 13–18.

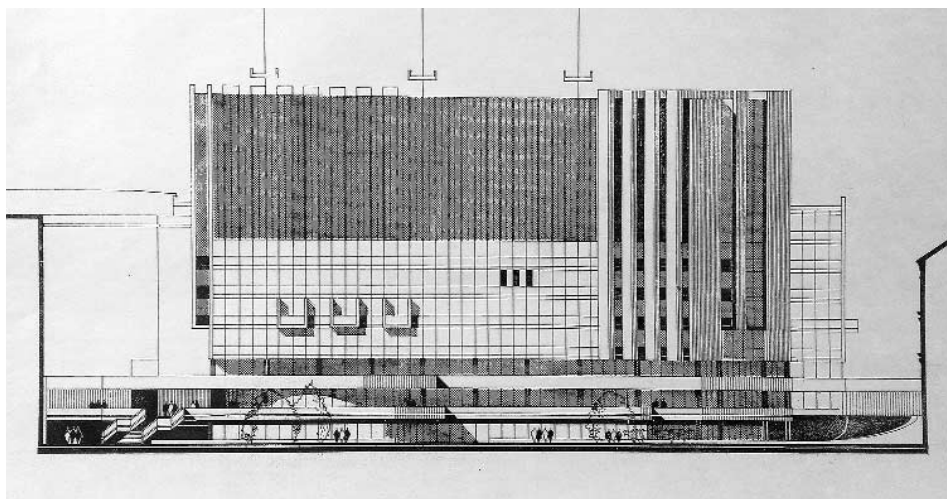
⁶⁴ Nový (pozn. 1).

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ Ministerstvo kultury ČSR rozhodlo o upuštění od památkové ochrany 14. 8. 1973, čj. 13409/73.

⁶⁷ Byla vyhlášena nařízením vlády České socialistické republiky č. 66/1971 Sb.

⁶⁸ Urologická klinika, *Architektura ČSR XXXVI*, 1977, č. 2, s. 56–61. – Srov. Petr Kratochvíl, *Architektura sedmdesátých a osmdesátých let*, in: Rostislav Švácha – Marie Platovská (edd.), *Dějiny českého výtvarného umění, 1958–2000*, VI/1, Praha 2007, s. 398.

22

24

23

ramický obklad a pohledový beton jsou řešeny vertikálně. Poslední patro, ještě výrazněji členěné, ukončuje hmotovou skladbu (obr. 19). Z ustoupené spodní části parteru vystupuje markýza nad hlavním vstupním schodištěm. Celou fasádu jemně akcentují svislé hliníkové „žiletky“ bronzového odstínu. Při jihovýchodní části podnože stojí schodišťové hranolovité těleso řešené jako betonový monolit s vertikálními pruhy oken. Nepravidelně rozmístěné betonové plochy a kombinace materiálů vytvářejí dramatickou kompozici. Tento architektův výtříbený sochařský přístup činí dílo výjimečným. Fasády kliniky se intaktně dochovaly v původním stavu, a to včetně oken.

Budova má jedno podzemní a celkem sedm nadzemních podlaží včetně technického mezipatra, nad střechu ještě vystupuje strojovna vzduchotechniky. Nosnou konstrukci tvoří monolitický železobetonový skelet s modulem $7,2 \times 7,2$ m. Mnohotraktové dispozice vycházejí z typického požadavku zdravotnických staveb na horizontální i vertikální návaznost jednotlivých provozních celků. Vratislav Růžička si dokonce vypracoval průzkum pohybu sester,

kteří v nové klinice mnohonásobně snížil oproti staršímu pracovišti.⁶⁹ Operační sály a přídružené prostory zabírají první patro podnože. V druhém až čtvrtém patře je situována lůžková část. V pátém patře bychom našli archiv a administrativní část kliniky, denní prostory lékařů, sester i pacientů. Hlavní vertikální komunikaci zajišťuje trojice lůžkových výtahů a přirozeně osvětlené schodiště obložené světlým mramorem. Klinika s celkovou kapacitou 100 lůžek a s bohatým vybavením na někdejší evropské úrovni představovala téměř soběstačné nemocniční zařízení.⁷⁰

Veřejné interiéry budovy se podobně jako exteriér dochovaly takřka v původním stavu. Nalezneme zde mramorové podlahy ve vstupních prostorách, v patrech saduritové podlahy okrové a červenohnědé barvy, hliníkové lamelové podhledy FeAl, dýhované i prosklené dveře nebo teracové parapety oken. Velký klenot budovy však stojí hned ve vstupu, jde o rozměrnou skleněnou plastiku s tématem rodiny od Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové (obr. 20). Ostatní umělecká výzdoba byla řešena formou obrazů, mezi autory patřili Franti-

Obr. 22. Eva a Vratislav Růžičkovi, *Centrální dispečink městské dopravy*, architektonická studie, severní pohled. Archiv hl. m. Prahy, fond Výtavba hl. m. Prahy – generální ředitelství (NAD 1576). Reprofoto: Matyáš Kracík, 2018
Obr. 23. Praha 1, Nové Město, Na Bojišti 1452/5, *Centrální dispečink městské dopravy*, současný exteriér. Foto: Matyáš Kracík, 2013.

Obr. 24. Praha 1, Nové Město, Na Bojišti 1452/5, *Centrální dispečink městské dopravy*, skleněná plastika Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové v přízemí. Foto: Matyáš Kracík, 2016.

šek Jiroudek, Karel Souček (obr. 21), Arnošt Paderlík, Josef Kilián či Oldřich Opl. I tato díla se v objektu dochovala.

Fasády se svým pojetím blíží řešení hotelu Intercontinental, přestože ten disponuje kvalitněj-

■ Poznámky

⁶⁹ Jan Novotný, *Otázky pro...*, *Architektura ČSR XXXVIII*, 1989, č. 4, s. 14.

⁷⁰ Urologická klinika (dobový informační leták), kolektiv pracovníků kliniky, nedatováno.

šími materiály. Pokud se budeme držet teze Rostislava Šváchy, že hotel Intercontinental představuje nejvýznamnější brutalistickou stavbu na českém území,⁷¹ pak Urologická klinika má svůj význam minimálně v rámci Prahy. V Praze se paradoxně málo staveb postavilo v této typické poloze českého brutalismu 70. let 20. století. Je s podivem, že se této zajímavé a kvalitní architektuře doposud téměř nevěnovala literatura. Domníváme se, že to způsobila její málo exponovaná poloha, a nikoliv slabá kvalita.

Centrální dispečink městské dopravy

Příprava stavby se datuje do roku 1970, kdy byly zpracovány první zastavovací, objemové a provozně-technologické studie. I lokalita se měnila. Původně měl stavbě ustoupit dům čp. 929 na nároží ulic Opletalovy a Politických vězňů u Petschkova paláce.⁷² Poté byla zvolena jistě vhodnější lokalita mezi ulicemi Kateřinskou a Na Bojišti. Stavební program se nakonec soustředil k ulici Na Bojišti. Stavbě mozku pražské hromadné dopravy předcházela demolice šesti činžovních domů převážně pavlačového typu postavených v 60. letech 19. století ve stylu neorenesance. Autorský tým původní studie z roku 1971 tvořili Eva Růžicková, Vratislav Růžička a M. Špaček.⁷³ Návrh předpokládal dvojici oddělených hmot. Uliční křídlo výškově navazující na vedlejší nárožní dům a dvorní výškovou budovu. Poté se obě části spojily v jeden celek (obr. 22). Prováděcí projekt uvádí jako autora jen Vratislava Růžičku⁷⁴ a jako vedoucího projektanta Borise Rákosníka. Stavbu realizoval národní podnik Metrostav, do provozu byla uváděna postupně od roku 1978.⁷⁵

Nová budova (obr. 23) sestává ze tří základních částí: dispečerského pracoviště, administrativní budovy a podzemních garáží. Stavba má deset nadzemních a čtyři podzemní podlaží. Nosnou konstrukci povrchové části tvoří ocelový skelet, suterény vynáší monolitický železobeton. Hmotu tvoří trojice vzájemně propojených kvádrů. Nejmenší ze severu navazuje na o patro vyšší nárožní novorenesanční dům. Dále navazuje značně vyšší šestipatrová uliční část. Hlavní a nejvyšší partie sice ustupuje za uliční čáru, zato značně převyšuje veškerou okolní zástavbu. Díky ustoupení budova při pohledu z ulice nepůsobí tolik převýšeně, její monstrózní rozměry však zplna odhalí dálkové pohledy. Na nevhodné velikosti se shodují odborníci,⁷⁶ veřejnost i sám autor. V rozhovoru to architekt Růžička komentuje následovně: „určující pro mne byl vždy vztah k místu a jeho urbanistickým podmínkám. Někde to ale dost dobře nešlo, jako v případě centrálního dispečinku.

Útvar hlavního architekta schválil neúměrně rozsáhlý objem, oproti mému původnímu návrhu nebylo nakonec možné využít plochy sokolského hřiště.“⁷⁷ Po stránce architektonického ztvárnění fasád budeme stavbu hodnotit naopak kladně. Mimořádně přísný výraz brutalistně tvarovaných černých plechových prvků Royal⁷⁸ má jen málo konkurentů. Obvyklý kancelářský půdorys pětitraktů protkává centrální schodiště přes všechna podlaží. Interiéry jsou novodobě upraveny, jediným zajímavým prvkem interiéru je skleněné výtvarné dílo Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové umístěné ve veřejně přístupné části přízemí (obr. 24). Centrální dispečink neslouží jen metru, ale rovněž tramvají, autobusům a světelným křižovatkám.

Stavba Centrálního dispečinku městské dopravy na druhou stranu znamenala brutální zásah do městské památkové rezervace, který neměl vliv jen na konkrétní blok, ale na celé pražské panorama.

Závěr

Osobnost a dílo architekta Vratislava Růžičky se výrazně zapsaly do podoby československé architektonické tvorby druhé poloviny 20. století. Stavby, na jejichž návrhu se většinou či menší mírou podílel, nebo je navrhl samostatně, mají bez ohledu na svou velikost patrný osobitý rukopis, poctivý přístup, jehož výsledkem je dokonalé zvládnutí jednoty vnější formy a vnitřního uspořádání. Originalita výtvarného záměru se projevuje v konstrukčním řešení a uspořádání hmot nebo v materiálech exteriéru, jako tomu je například v případě svise provětrávaného kovového pláště budovy Centrálního dispečinku městské dopravy. Stylově tento nic nezastírající přístup řadíme k brutalismu, i když často v jeho tuzemských mutacích využívajících i jiné materiály vnějšího pláště než přízný beton. V tomto směru vyčnívá v odborné literatuře opomíjený objekt Urologické kliniky, který k „pravému“ brutalismu řadit lze. Zároveň z podrobněji představených pražských staveb vykazuje největší hodnoty architektonické a památkové spočívající v téměř intaktně dochovaném exteriéru i interiéru a nekonfliktním zapojení do prostoru Pražské památkové rezervace. Proto považujeme za vhodné prohlášení Urologické kliniky za kulturní památku. U dalších dvou podrobněji představených objektů se domníváme, že plně postačuje stávající plošná památková ochrana v rámci Pražské památkové rezervace. V případě obchodního domu Družba, který se vhodně zapojuje do kontextu Václavského náměstí a Jindřišské ulice, nelze o individuální památkovou ochranu uvažovat vzhledem ke stavu interiérů, Centrální dispe-

čink městské dopravy má interiéry rovněž upravované, navíc svou výškou ruší panorama Pražské památkové rezervace.

Z výrazných pražských realizací je třeba zmínit ještě Merkurii, která nebyla tak podrobně představena, nicméně to neznámá, že by zejména její hmotové řešení bylo méně zajímavé. Původní interiéry se bohužel nedochovaly. Objekt nemá památkovou ochranu, respektive je chráněn pouze v rámci ochranného pásma Pražské památkové rezervace, což nezabraňuje jejímu vlastníku v přípravě demolice a novostavby na místě stávajícího objektu. Tento případ nelze považovat za následováníhodný. Ve věci demolice Merkurie se vyjádřila Komise pro ochranu památkového fondu 20. století zřízená Generálním ředitelstvím Národního památkového ústavu, která sice konstatovala významné kvality architektonické, ale vzhledem k úpravám, kterými stavba prošla, nedoporučila prohlášení za kulturní památku.⁷⁹

Spektrum realizací vzniklých podle návrhu Vratislava Růžičky či za jeho výrazného přispění v rámci kolektivu autorů ukazuje výjimečné schopnosti tohoto architekta, a to i organizační. Výsledná kvalita staveb vyžadujících mnohdy zvládnutí obtížného konstrukčního řešení, ať už konstrukce zděné, železobetonové nebo ocelové, ukazuje, že byl Vratislav Růžička hoden výlučných zakázek, bez ohledu na politickou loajalitu.

■ Poznámky

71 RŠ [Rostislav Švácha], čp. 43/I, in: Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy, Staré Město, Josefov*, Praha 1996, s. 163.

72 Kolektiv autorů, *Deset let Metroprojektu*, Praha 1981, s. 41.

73 Archiv hl. m. Prahy, fond Výstavba hl. m. Prahy – generální ředitelství (NAD 1576), Centrální dispečink městské dopravy, architektonická studie.

74 Projektová dokumentace, archiv Centrálního dispečinku dopravního podniku hlavního města Prahy.

75 *Pražské metro 1985, Stavba československo-sovětské spolupráce*, Praha 1985, s. 25.

76 RŠ [Rostislav Švácha], čp. 1452/II, in: Růžena Batková (ed.), *Umělecké památky Prahy, Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady*, Praha 1998, s. 637.

77 Novotný (pozn. 69).

78 *Pražské metro* (pozn. 72), s. 46.

79 Zápis č. 02/2018 z 1. 3. 2018, Komise pro ochranu památkového fondu 20. století, archiv NPÚ, ÚOP v Praze.